

Впродовж років діюча експозиція не втрачає своєї актуальності та відіграє помітну роль у формуванні сучасних уявлень про природу, проблеми взаємовідносин людини з довкіллям, у пропаганді охорони та раціонального використання природних ресурсів. Науковці відділу щороку розробляють нові тематичні екскурсії, проводять лекції екологічного спрямування та вікторини для учнів та студентів Тернополя. Практикується проведення «канікул у музеї».

Сьогодні усі музеї світу стоять на шляху трансформації, зокрема і наукові співробітники Тернопільського обласного краєзнавчого музею залучають нові музейні експонати, колекції та використовують нові підходи у роботі. Науковцями відділу розроблені нові креативні популярні форми роботи з відвідувачами: інтерактивні уроки-екскурсії, тематичні екскурсії, семінари, пізнавальні квести та ін.

Список використаних джерел

1. Брижак, Н. Ю. Краєзнавча та туристична робота: Мукачєво: МДУ.2012. 116 с.
2. Відділ природи Тернопільського обласного краєзнавчого музею // <https://tokm.com.ua/viddil-pryrody>
3. Навчальна екскурсія та її аналіз // <https://osvita.ua/school/method/technol/728/>
4. Покоłodна, М. М. . Організація екскурсійної діяльності: підручник. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекєтова, 2017. 180 с.
5. Семенова К. Екскурсія як педагогічний процес / Витоки педагогічної майстерності. 2021. Випуск 28, С.153-157.

ГЕОГРАФІЯ КНИГАРЕНЬ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА: ВІД КОМЕРЦІЇ ДО СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ГРОМАДСЬКОГО ПРОСТОРУ

Дмитрів А. А., Сливка Р. Р.

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника,

Івано-Франківськ, Україна

e-mail: roman.slyvka@cnu.edu.ua

У наш час книгарні є складовою культурної та освітньої інфраструктури міста, оскільки вони забезпечують доступ до літератури та формують осередки для інтелектуальної взаємодії. Із позиції дослідницького підходу географії міст книгарні можна розглядати як елементи культурного простору, розміщення яких визначається насамперед інтенсивністю пішохідних потоків, транспортною доступністю та функціональною структурою міста. Актуальність такого підходу посилюється тим, що в Україні книгарня дедалі частіше перестає бути лише місцем продажу книжок і набуває ознак культурного, освітнього та подієвого простору.

У сучасній українській книговидавничій сфері розвиток книгарень розглядається як один із чинників стійкості книжкового ринку. М. Андрійчук наголошує, що для прогнозування подальшого розвитку галузі важливо аналізувати чинники її стійкості, одним із яких є «активне функціонування книгарень» [1, с. 95]. У цій логіці книгарні Івано-Франківська доцільно розглядати не ізольовано, а на тлі загальноукраїнських тенденцій трансформації книжкової торгівлі після початку повномасштабної війни.

Книгарні виконують декілька важливих функцій: комерційну, пов'язану з продажем книжкової продукції; освітню, що забезпечує доступ до навчальної, наукової та науково-популярної літератури; культурну, пов'язану з організацією подій; комунікаційну, що створює простір для взаємодії та інтелектуального обміну. Саме поєднання цих функцій зближує книгарню з ширшим поняттям громадського простору, у якому відбувається не лише споживання культурного продукту, а й формування читацької спільноти.

Загальноукраїнський контекст показує, що книгарні розвиваються нерівномірно, але Івано-Франківська область займає помітне місце на книжковій карті країни. За даними, узагальненими у статті М. Андрійчука на основі відомостей Українського інституту книги, станом на 1 березня 2025 р. в Україні було зафіксовано 583 книгарні. Умовний регіональний рейтинг очолює Київ із понад 140 книгарнями, далі йде Львівщина з не менше ніж 68 книгарнями, а Івано-Франківщина має не менше ніж 35 книгарень [1, с. 98–99]. Отже, область входить до трійки найпомітніших регіонів України за кількістю книгарень, поступаючись лише столиці та Львівській області.

Таке місце Івано-Франківщини є важливим не лише кількісно, а й символічно. На відміну від Києва, де головну роль відіграє характерна для столиці концентрація населення, платоспроможного попиту та культурних інституцій, Івано-Франківськ демонструє силу регіонального книжкового середовища. Цю позицію можна пояснити поєднанням освітньої функції обласного центру, туристичної привабливості Прикарпаття, високої ролі українськомовного культурного простору та активності локальних спільнот.

Історія книжкової торгівлі в Івано-Франківську має глибоке коріння. У 1823 році Станиславів отримав власну книгарню з читальнею. Відкрив її Ян Міліковський. У 1912 році Роман Ясельський відкриває книгарню на першому поверсі готелю «Уніон». У 1912 році частину першого поверху будинку за колонадою (сьогоднішня адреса: вул. Незалежності 19) орендувала книгарня Мар'яна Гасклера. За німецької окупації магазин називався «Українська книгарня», якою володів бібліофіл і видавець Мирослав Самоверський. У радянський час у будинку працювали дві книгарні – № 1 облкниготоргу та магазин «Букініст»; перша закрилася у 2007 році, а «Букініст» працює й сьогодні та є найстарішим книжковим магазином міста [2].

Аналіз просторового розміщення книгарень Івано-Франківська показує їх чітку концентрацію в центральній частині міста. Найбільше закладів зосереджено на вулиці Незалежності, яка характеризується високим рівнем пішохідності, туристичної активності та комерційної привабливості.

Важливими також є простори довкола вулиць Січових Стрільців і Шашкевича, де книгарні поєднуються із закладами освіти, харчування, дозвілля та іншими елементами міської сервісної інфраструктури.

Одним із важливих чинників розміщення книгарень є близькість до закладів освіти, зокрема до Карпатського національного університету імені Василя Стефаника. Наявність студентської та викладацької аудиторії забезпечує стабільний попит на навчальну, наукову, художню та суспільно-політичну літературу. Таке розміщення формує роль книгарні як локального освітнього осередку, що доповнює формальні інституції освіти й підтримує практики самостійного навчання.

Сучасна мережа книгарень Івано-Франківська включає як мережеві, так і незалежні заклади. До мережевих належать «Книгарня Є», «Клуб Сімейного Дозвілля», «Видавництво Старого Лева» та інші книжкові точки, які пропонують широкий вибір української і перекладної літератури. Поряд із ними функціонують локальні книгарні, що тяжіють до формату камерного простору, поєднуючи продаж книжок із кав'ярнею, місцем для читання, зустрічей або невеликих культурних подій.

Окремим трендом є розміщення книгарень у торговельних центрах. У торговельному центрі «Велес Мол» в Івано-Франківську працюють книгарні «Клуб Сімейного Дозвілля» та «КнигоЛенд» поруч із кінотеатром «Мувіленд» та крамницями канцтоварів і сувенірів. Такі локації орієнтовані на поєднання купівлі книжок із дозвіллям, сімейним відпочинком і відвідуванням інших сервісів, що змінює традиційне уявлення про книгарню як суто спеціалізований магазин.

Головним загальноукраїнським трендом, який безпосередньо проявляється й в Івано-Франківську, є перетворення книгарень на багатофункціональні простори. У статті М. Андрійчука підкреслено, що після повномасштабного вторгнення багато книгарень почали диверсифікувати свою бізнес-модель, поєднуючи продаж книжок із кав'ярнями, культурними подіями, презентаціями, читацькими клубами та іншими формами комунікації [1, с. 102–103]. Для Івано-Франківська ця тенденція важлива тому, що місто має компактний історичний центр, активну студентську аудиторію і сформовану культуру публічного дозвілля.

Другий тренд пов'язаний із посиленням українськомовного книжкового простору. У статті зазначено, що інтерес до українськомовної літератури зріс через підвищення національної свідомості в умовах російської воєнної агресії [1, с. 99]. Для Івано-Франківська, де українська мова є базовим елементом повсякденного міського середовища, це створює сприятливі умови для розвитку книгарень як місць поширення української книжки, підтримки національної пам'яті та культурної самоідентифікації.

Третій тренд полягає у зростанні терапевтичної та комунікаційної ролі читання. М. Андрійчук характеризує читання в часи суспільних потрясінь як «стабілізуючий чинник», що може виконувати функцію ескапізму або бібліотерапії [1, с. 99]. У міському просторі це означає, що книгарня стає не

лише місцем купівлі літератури, а й простором психологічно комфортної присутності, спілкування, відпочинку та інтелектуального відновлення.

В останні роки сучасні книгарні Івано-Франківська дедалі помітніше беруть участь у культурному житті міста. У них проводять презентації книг, зустрічі з авторами, лекції, дискусії, дитячі заходи та тематичні події. Такі практики формують середовище культурної комунікації й залучають нову аудиторію, передусім молодь, яка сприймає книгарню не лише як торговельний об'єкт, а як місце перебування та саморозвитку.

Водночас розвиток книгарень має і ризики. Стаття М. Андрійчука звертає увагу на те, що книжкова галузь залишається чутливою до економічних умов: оренда, заробітні плати, комунальні платежі та податки зростають, а зменшення продажів може ставити окремі книгарні на межу закриття [1, с. 102]. Тому розвиток книгарень як культурно-освітніх просторів потребує не лише підприємницької активності, а й ширшої підтримки з боку міської влади, освітніх установ і громадських середовищ.

Висновки. Географія книгарень Івано-Франківська відображає поєднання історичної спадкоємності, центральності міського простору та сучасних трансформацій книжкової торгівлі. Івано-Франківська область посідає одне з провідних місць в Україні за кількістю книгарень, що свідчить про вагомий потенціал регіонального книжкового середовища. Просторова концентрація книгарень у центрі міста пояснюється пішохідною доступністю, туристичною активністю, близькістю до освітніх закладів і високою символічною вартістю центральних локацій. Головними трендами є багатофункціоналізація книгарень, посилення українськомовного книжкового простору, розвиток книгарень-кав'ярень, подієвих форматів і нових локацій у торговельних центрах. У цьому контексті книгарня стає не лише комерційним об'єктом, а важливим елементом культурної, освітньої та громадської інфраструктури сучасного міста.

Список використаних джерел

1. Андрійчук М. Т. Сучасні книгарні в Україні як багатофункціональні простори. Технологія і техніка друкарства. 2025. № 3(89). С. 95–106. DOI: 10.20535/2077-7264.3(89).2025.344657.
2. Станиславівські книгарні. URL: <https://report.if.ua/istoriya/stanyslavivski-knygarni/>